

**Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
v České republice**

NÁRODNÍ PROFIL

2016

Obsah

Prolog	3
A. Bezpečnost práce	4
Hlavní rysy předpisů o bezpečnosti práce v České republice	4
Ministerstvo práce a sociálních věcí.....	7
Český báňský úřad	12
B. Ochrana zdraví při práci.....	17
Ministerstvo zdravotnictví.....	17
C. Mezinárodní spolupráce v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	20

Prolog

Bezpečnost práce a ochrana zdraví při práci má na území českého státu dosti dlouhou tradici, dlouhou tradici má i česká právní úprava této problematiky. Z hlediska doby vzniku ji samozřejmě nelze srovnávat se sumerským Chamurapiho zákoníkem, kde prvky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci byly již před několika tisíci lety obsaženy. Na území českého státu se od nepaměti uskutečňovala těžba nerostů, zejména drahých kovů a hlavně stříbra. Lukrativnost této ekonomické činnosti, její důležitost pro stát, neboť ruda končila hlavně v mincovnách, a kreativita podnikajících vedla k přijetí právní regulace velmi záhy.

Jistého vrcholu dosáhla tato právní úprava ve 13. století, konkrétně v roce 1249, kdy bylo vydáno a českým králem Václavem I. potvrzeno tzv. Jihlavské horní právo. Ekonomické i politické důvody vedly panovníka k přijetí velmi komplexních předpisů, zahrnujících i pravidla bezpečnosti práce, které se pak staly modelem pro právní úpravy hornické činnosti ve velké části střední Evropy.

Tuto právní úpravu půl století poté, v roce 1300, dále rozšířil český král Václav III. vydáním kodifikovaného horního práva nazvaného *Ius Regale Montanorum*.

Středověký způsob hlubinné těžby byl vždy velmi rizikovou činností a zranění či úmrtí nebyla řídkým jevem. Nicméně již v té době platilo, že je účelné chránit zkušené, zapracované dělníky, neboť jejich zranění nebo úmrtí způsobují ekonomické obtíže. Proto se více či méně propracovaná ustanovení o ochraně zdraví dostávají i do cechovních listin.

V 17. století se území českého státu stalo součástí Rakouska a Rakousko – Uherska a právní úprava ochrany zdraví při práci byla přijímána ve Vídni.

Nastupující průmyslová revoluce přinesla novou, zmechanizovanou produkci a od nevolnictví osvobození zemědělci se dostávají do styku s rychle a bezohledně fungujícími mechanismy. To dodalo předpisům o bezpečnosti práce novou dimenzi, byl přijat předpis o zacházení se zařízením ve své době velmi moderním a pro obsluhu náročným.

První zákon, který komplexně upravoval bezpečnost a ochranu zdraví při práci byl s platností i pro české země vydán v roce 1811. Tímto předpisem, který již byl orientován na odborné předpoklady pro obsluhu technického zařízení, byl zákon č. 112/1871 ř. z., označovaný jako „kotelní“.

S přijímáním legislativních opatření na zajištění bezpečné práce však musela přijít i právní úprava jejich vynucení stanovící i odborné předpoklady osob, které budou kontroly provádět. Dozorem nad dodržováním výkonu práce podle bezpečnostních předpisů, byla tzv. živnostenská inspekce, zřízená zákonem č. 117 z roku 1883.

20. století bylo pro české země složité. Vládu císařskou v roce 1918 vystřídala demokratická vláda nově vzniklé Československé republiky, aby po německé okupaci za druhé světové války prošlo Československo padesátiletým obdobím centrálně plánované ekonomiky. Lze však konstatovat, že úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví při práci byla u nás konsolidovaná a srovnatelná s úrovní vyspělých států světa.

Rok 1989 znamenal návrat k tržní ekonomice a zahájení postupné adaptace Československa a posléze České republiky na evropský integrační proces, který v roce 2004 vyvrcholil přijetím České republiky do Evropské unie.

Česká republika se stala členem Evropské unie v roce 2004.

A. Bezpečnost práce

Hlavní rysy předpisů o bezpečnosti práce v České republice

Stále se zrychlující vývoj techniky a technologií vyvolává potřebu změn způsobů, jak bezpečnost práce zajišťovat. Jestliže bylo v minulém století možno pro určitý druh zařízení nebo činností stanovit určitá konkrétní a společná pravidla bezpečnosti práce, je to s postupem doby stále složitější.

V současné době je právní úprava bezpečnosti práce v ČR založena na několika zásadních principech.

Bezpečnost a ochranu zdraví při práci lze rozdělit na dvě části. Zaměstnanec, pracující na zařízení, musí dodržovat zejména pravidla stanovená jeho výrobcem. Zaměstnavatelovým úkolem je zejména přitom vytvořit podmínky, aby mohl pravidla dodržovat a aby byl výkon práce bezpečný.

Složitost nové techniky a náročnost práce na ní orientuje zabezpečování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na identifikaci bezpečnostních rizik vznikajících v pracovním procesu a na hledání způsobů, jak je v maximální míře snížit resp. zcela eliminovat za existujících konkrétních podmínek.

Příloha B2.2

Identifikace rizik není činností jednoduchou a nelze na ni vytvořit obecně platný návod, neboť každé pracoviště má svá specifika. Faktorů, které mohou ovlivnit bezpečnost práce je mnoho a mohou se měnit v průběhu roku nejen například s výměnou strojního zařízení, ale i v závislosti na počasí, světelných podmínkách a podobně. Jde tedy o velmi náročnou činnost, vyžadující značnou míru odbornosti, kreativity a zkušeností. Do procesu zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci tak vstupuje další subjekt, a to odborník, který zaměstnavateli parametry pro bezpečnost práce na jeho konkrétních pracovištích stanoví. Je jí tzv. odborně způsobilá osoba. Odborně způsobilou osobou může být zaměstnavatel sám, jeho zaměstnanec nebo samostatně působící fyzická či právnická osoba.

Vysoká rizikovost práce ve stavebnictví a s tím související značná úrazovost vedla k tomu, že byl zejména ve vyspělých státech zaveden institut koordinátora BOZP na staveništi. Tato pozice byla v rámci harmonizace českého práva legislativně zakotvena v zákoně č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů. Koordinátora BOZP na staveništi určuje zadavatel stavby v případě, že na staveništi bude působit více než jeden zhotovitel. Jak je zřejmé z názvu pozice, úkolem koordinátora je koordinovat činnosti zhotovitelů tak, aby bylo zajištěno respektování předpisů a dalších přijatých opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Základní metodou práce koordinátora je intenzivní spolupráce se zadavatelem a zhotoviteli zejména v informační oblasti. Ve stanovených případech zadavatel stavby zajistí, aby koordinátor zpracoval plán BOZP na staveništi.

I koordinátor musí být odborně způsobilou osobou. Je proto nutno rozlišovat odborně způsobilé osoby pro prevenci rizik a odborně způsobilé osoby pro výkon funkce koordinátora BOZP na staveništi. Novelizace zmíněného zákona bude z hlediska odborných předpokladů i z hlediska obsahu vzdělávání diferencovat mezi oběma funkcemi a aktivity koordinátora dále rozpracuje.

V případě nakládání se zařízením se zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob a majetku, a za taková zařízení české právo považuje vyhrazená technická zařízení elektrická, tlaková, plynová a zdvihací, se vyžaduje zvláštní odborná způsobilost dotčených osob.

Zkoušky z odborné způsobilosti nebo zvláštní odborné způsobilosti provádí fyzické nebo právnické osoby, kterým Ministerstvo práce a sociálních věcí udělilo akreditaci a které může rozhodnout i o pozastavení, změně nebo zrušení akreditace.

Příloha B2.2

Vedle obecně platných pravidel stanoví český právní řád specifické režimy. Důvodem je jednak svébytný charakter určitého odvětví i otázky státní bezpečnosti. Specifickou povahu mají některá ustanovení týkající se ochrany veřejného zdraví, právní úprava těžby nerostů, dopravy, jaderné energetiky, obrany, vnitra a podobně.

Vynucení předpisů o BOZP bylo nutno svěřit subjektu, který disponuje vysoce odborně zdatným týmem, specializovaným pro tu kterou oblast. Takový subjekt má pak zákonem stanoven rozsah své působnosti, podmínky, za nichž dozorovou činnost provádí, jak a v kterých případech rozhoduje o postihu při porušení zákona, skutkové podstaty správních deliktů a přestupků a sankce, které za ně může uložit a podobně.

Velmi dynamicky se rozvíjející svět ekonomiky nicméně způsobuje jisté zaostávání právní úpravy před realitou. Vznikají nové skutečnosti, u nichž je třeba zkoumat, zda nevyžadují novou právní úpravu, zda současná metoda prevence rizik postačuje, apod. V této souvislosti lze zmínit například nová rizika vyplývající z nanotechnologií, vliv stresu na bezpečnost práce i na zdravotní stav zaměstnanců, faktor obecného stárnutí pracovní síly a ekonomické dopady tohoto fenoménu, včetně těch sociálních atd.

Metodu prevence rizik, jakožto hlavního nástroje zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci rozpracoval zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, opírajíce se o transpozici základních evropských právních předpisů o bezpečnosti práce.

Prevenčí rizik zákon rozumí všechna opatření, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení rizik neodstranitelných. Povinnost předcházet rizikům zákon ukládá všem zaměstnavatelům bez rozdílu.

Z hlediska organizačního je bezpečnost a ochrana zdraví při práci v České republice zabezpečována poněkud specificky. Působnost v oblasti BOZP je decentralizována, neboť neexistuje jediný orgán, který by tuto problematiku zabezpečoval. Jednotlivé segmenty BOZP jsou podle povahy věci svěřeny příslušným odborným ústředním orgánům státní správy.

Nositelem odpovědnosti za bezpečnost práce obecně je Ministerstvo práce a sociálních věcí, neboť bezpečnost práce je pojímána jako jedna z klíčových otázek pracovněprávních vztahů.

Otázky ochrany zdraví při práci jsou svěřeny Ministerstvu zdravotnictví, neboť jevy, které do této oblasti spadají, mají většinou medicínskou povahu a do resortu zdravotnictví náleží.

Příloha B2.2

Zvláštní právní úpravu pak má problematika hornické činnosti a výbušnin. Odpovědným orgánem je Český báňský úřad, který, tak jako předcházející dva orgány, disponuje i soustavou dozorových orgánů.

Některé aspekty bezpečnosti dopravy má v gesci Ministerstvo dopravy, zde je však třeba rozlišovat mezi dopravou jako naplněním pracovněprávních vztahů a dopravou jako činností soukromých osob. Samostatnou právní úpravu otázek bezpečnosti práce mají Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra s ohledem na specifickou jejich činnost a jejich vybavení. Do působnosti Ministerstva vnitra spadá i velmi důležitá oblast požární ochrany.

V roce 2003 byla zřízena Rada vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci. Rada je poradním orgánem vlády, jejím předsedou je ministr práce a sociálních věcí a jsou v ní zastoupeny dotčené ústřední orgány státní správy, členy jsou reprezentanti zaměstnavatelů a zástupci zaměstnanců a významní odborníci v oblasti BOZP. Rada, sestavená na tripartitním základě, se schází čtyřikrát do roka, konkrétními otázkami se mezi zasedáními zabývají 4 stálé výbory, zřízené pro některé zásadní problematiky (legislativa, technická bezpečnost, věda a vzdělávání, sociální a zdravotní problematika).

Základním dokumentem pro činnost Rady je Národní politika BOZP, kterou schválila vláda a která stanoví základní orientaci činností státní správy v oblasti BOZP a cíle, jichž hodlá Česká republika v této oblasti dosáhnout. Tento zásadní, dlouhodobý a koncepční dokument je konkretizován Národními akčními programy, přijímanými Radou vždy na období 2 let, které obsahují konkrétní, adresné, termínované a průběžně kontrolované úkoly, uložené jednotlivým subjektům v Radě zastoupeným. Národní politiku BOZP České republiky bude účelné upravovat tak, aby reflektovala na aktuální výzvy a cíle analogického dokumentu celé Evropské unie.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí je ústředním orgánem státní správy pro otázky bezpečnosti práce. V té souvislosti vykonává zejména tyto činnosti:

- zpracovává zásadní koncepční materiály týkající se dalšího rozvoje bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v České republice,
- připravuje návrhy obecně závazných právních předpisů v oblasti bezpečnosti práce,

Příloha B2.2

- rozvíjí spolupráci s Evropskou agenturou pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci v Bilbao, jakož i mezinárodní styky týkající se bezpečnosti práce, pracovního prostředí a pracovních podmínek,
- rozhoduje o udělení, pozastavení, změně, zrušení nebo prodloužení akreditace fyzických nebo právnických osob k provádění zkoušek z odborné způsobilosti nebo zvláštní odborné způsobilosti (zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů),
- je uznávacím orgánem při uznávání odborné kvalifikace, kterou fyzická osoba získala v jiném členském státě EU, ve smluvním státě Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo ve Švýcarské konfederaci (zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, ve znění pozdějších předpisů),
- je nadřízeným orgánem Státního úřadu inspekce práce a metodicky řídí jeho činnost (zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů),
- zřizuje organizace státního odborného dozoru pro dozor nad bezpečností vyhrazených technických zařízení, představujících zvýšené ohrožení života a zdraví zaměstnanců (zákon č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů),
- organizuje a zabezpečuje činnost Rady vlády pro BOZP,
- vyvíjí osvětovou a propagační činnost, týkající se problematiky BOZP,
- je národním garantem evropské sítě bezpečnosti a ochrany zdraví při práci Focal Point.

Dodržování předpisů o bezpečnosti práce prověřuje Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a Oblastní inspektoráty práce. Státní úřad inspekce práce (úřad) a obvodní inspektoráty byly zřízeny zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů.

Úřad má sídlo v Opavě, oblastní inspektoráty, kterých je ze zákona 8, mají sídlo v některých krajských městech. Úřad řídí Ministerstvo práce a sociálních věcí, v čele je ministrem jmenovaný generální inspektor. Úřad řídí a kontroluje oblastní inspektoráty.

Příloha B2.2

Orgány inspekce práce kontrolují dodržování povinností vyplývajících z právních předpisů k zajištění bezpečnosti práce, ale také povinností souvisejících s pracovněprávními vztahy obecně, včetně problematiky kolektivních smluv, předpisů o odměňování zaměstnanců, nelegálního zaměstnávání atd.

Zákon stanoví procesní pravidla pro provádění kontrolní činnosti a rozhodování o sankcích. Při zjištění nedostatků či porušení pracovněprávních předpisů může orgán inspekce práce věc se zaměstnavatelem projednat a přijmout opatření, jehož splnění prověří.

V případě naplnění skutkových podstat přestupků u fyzických osob nebo správních deliktů u právnických osob uvedených v zákoně může orgán inspekce práce uložit pokutu nebo rozhodnout o zákazu používání objektů, pracoviště, zařízení a podobně, bezprostředně ohrožujících bezpečnost zaměstnanců, a to do odstranění zjištěné závady.

Působnost orgánů inspekce práce je vymezena v § 3 – 5 zákona č. 251/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Úřad, ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí, rozvíjí mezinárodní spolupráci zejména v oblasti inspekce práce, v rámci Evropské unie participuje na aktivitách Senior Labour Inspectors Committee (SLIC).

Technická zařízení se zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob a majetku podléhají podle zákona č. 174/1968 Sb., o státním technickém dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů, specifickému režimu. Prováděcí právní předpisy stanoví, na která z plynových, zdvihacích, tlakových a elektrických zařízení, společně nazývaných vyhrazená technická zařízení, se tento režim vztahuje.

Zvláštní režim se uplatní zejména při projektování, konstrukci, výrobě, montáži, provozu, obsluze, opravách, údržbě a revizích těchto vyhrazených technických zařízení a to kontrolami prověřujícími, zda byly splněny požadavky bezpečnosti zařízení, ověřujícími odbornou způsobilost zaměstnavatelů a způsobilost zaměstnanců, kteří na zařízeních pracují nebo s nimi jinak nakládají.

Tyto kontroly provádí organizace státního odborného dozoru, kterou je Technická inspekce České republiky (TIČR), zřízená podle zákona Ministerstvem práce a sociálních věcí a jehož ředitelem jmenuje a odvolává ministr. Sídlem TIČR je Praha. Pověření pracovníci TIČR mají pro provádění dozoru pravomoci, umožňující jim státní odborný dozor provádět, tyto činnosti jsou zpoplatněny podle prováděcího právního předpisu.

Příloha B2.2

Působnost TIČR je vymezena v § 6a zákona č. 174/1968 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Technická inspekce ČR je podřízena Státnímu úřadu inspekce práce.

Jak bylo uvedeno v části B. 1., některé resorty mají pro oblast bezpečnosti práce specifickou právní úpravu. S tím souvisí i skutečnost, že na tyto oblasti se nevztahují pravomoci Státního úřadu inspekce práce a jeho Oblastních inspektorátů, ani Technické inspekce České republiky. Jde zejména o Armádu České republiky a bezpečnostní sbory, osoby, u nichž vykonává dozor orgán Státní báňské správy, orgán státního zdravotního dozoru, Státní úřad pro jadernou bezpečnost a Drážní inspekce.

Problematiku bezpečnosti práce upravují zejména tyto právní předpisy:

- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií)
- zákon č. 320/2015 Sb., o hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů
- NV č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu, ve znění pozdějších předpisů
- NV č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích, ve znění pozdějších předpisů
- NV č. 592/2006 Sb., o podmínkách akreditace a provádění zkoušek z odborné způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů

Příloha B2.2

- NV č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí
- NV č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky
- NV č. 406/2004 Sb., o bližších požadavcích na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v prostředí s nebezpečím výbuchu
- NV č. 122/2016 Sb., o posuzování shody výtahů a jejich bezpečnostních komponent
- NV č. 11/2002 Sb., kterým se stanoví vzhled a umístění značek a zavedení signálů, ve znění pozdějších předpisů
- NV č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat
- NV č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru
- NV č. 168/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky
- NV č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a náradí
- NV č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čisticích a dezinfekčních prostředků
- NV č. 219/2016 Sb., o posuzování shody tlakových zařízení při jejich dodávání na trh
- NV č. 22/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na spotřebiče plyných paliv
- vyhláška č. 73/2010 Sb., o vyhrazených elektrických technických zařízeních, jejich zařazení do tříd a skupin a o bližších podmínkách jejich bezpečnosti (vyhláška o vyhrazených elektrických technických zařízeních)
- vyhláška č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení, ve znění pozdějších předpisů

Příloha B2.2

- vyhláška č. 18/1979 Sb., kterou se určují vyhrazená tlaková zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 19/1979 Sb., kterou se určují vyhrazená zdvihací zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 21/1979 Sb., kterou se určují vyhrazená plynová zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 85/1978 Sb., o kontrolách, revizích a zkouškách plynových zařízení, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 77/1965 Sb., o výcviku, způsobilosti a registraci obsluh stavebních strojů
- vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích)
- vyhláška č. 91/1993 Sb., k zajištění bezpečnosti práce v nízkotlakých kotelnách
- vyhláška č. 398/2001 Sb., o stanovení poplatků za činnost organizací státního odborného dozoru při provádění dozoru nad bezpečností vyhrazených technických zařízení, ve znění pozdějších předpisů

Český báňský úřad

Činnosti při těžbě nerostného bohatství, činnosti prováděné hornickým způsobem a nakládání s výbušninami vyžadují specifická pravidla pro zajišťování bezpečnosti práce a ochrany zdraví, zabezpečování bezpečnosti provozu technických zařízení, požární ochranu v podzemí a pracovní podmínky v organizacích, které tyto činnosti provádějí. Specifická je i odborná příprava dozorových orgánů, které dodržování bezpečnostních předpisů kontrolují.

Vedle základních ustanovení zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, se zejména pro problematiku prevence rizik, bezpečnosti na

Příloha B2.2

důlních stavenišťích, ochrany zdraví v případě výskytu důlních plynů či tunelových prací použijí zvláštní pravidla.

Státní báňskou správu reprezentují Český báňský úřad a 8 obvodních báňských úřadů, které byly zřízeny zákonem č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů. Předsedu Českého báňského úřadu jmenuje a odvolává vláda ČR. Úřad vykonává státní správu v oblasti důlních resp. těžebních činností, vykonává vrchní dozor, kontroluje a koordinuje činnost obvodních báňských úřadů a plní další úkoly stanovené zákonem č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horním zákon), ve znění pozdějších předpisů. Český báňský úřad rozvíjí mezinárodní spolupráci a uskutečňuje další související aktivity, stanovené zákony.

Obvodní báňské úřady, provádějí zejména prohlídky objektů, zařízení a pracovišť a kontrolují dodržování předpisů, pokud upravují zejména bezpečnost a ochranu zdraví při práci, bezpečnost provozu a zajištění chráněných zájmů před účinky hornické činnosti. Obvodní báňské úřady dále zjišťují stav, příčiny a následky závažných havárií, nařizují odstranění zjištěných závad a mohou nařídit zastavení provozu v případě bezprostředního ohrožení chráněných zájmů. Úkoly státní báňské správy vykonávají báňští inspektoři, jejichž práva a povinnosti stanoví zákon o hornické činnosti.

Působnost orgánů Státní báňské správy je vymezena v § 39 a následujících zákona č. 61/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Součástí zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví v báňské oblasti je i Báňská záchranná služba. Zřizují je ze zákona subjekty, provádějící hornickou činnost a dále ty organizace, u nichž to stanoví Český báňský úřad. Hlavní činností Báňské záchranné služby je záchrana životů při závažných provozních nehodách – haváriích.

Problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci při hornické činnosti, činnosti prováděné hornickým způsobem a při nakládání s výbušninami upravují zejména tyto právní předpisy:

- zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Příloha B2.2

- zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 83/2013 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní účely
- zákon č. 259/2014 Sb., o prekurzorech výbušnin a o změně zákona č. 634/2004 Sb. o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (zákon o prekurzorech výbušnin)
- zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 72/1988 Sb., o používání výbušnin, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 104/1988 Sb., o hospodárném využívání výhradních ložisek, o povolování a ohlašování hornické činnosti a ohlašování činnosti prováděné hornickým způsobem, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 22/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při dobývání nevyhrazených nerostů v podzemí, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 26/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při činnosti prováděné hornickým způsobem na povrchu, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 51/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při úpravě a zušlechťování nerostů
- vyhláška ČBÚ č. 99/1992 Sb., o zřizování, provozu, zajištění a likvidaci zařízení pro ukládání odpadů v podzemních prostorech, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 172/1992 Sb., o dobývacích prostorech, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 175/1992 Sb., o podmínkách využívání ložisek nevyhrazených nerostů, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 327/1992 Sb., kterou se stanoví požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při výrobě a zpracování

Příloha B2.2

výbušnin a o odborné způsobilosti pracovníků pro tuto činnost, ve znění pozdějších předpisů

- vyhláška č. 435/1992 Sb., o důlně měřické dokumentaci při hornické činnosti a některých činnostech prováděných hornickým způsobem, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 102/1994 Sb., kterou se stanoví požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnost provozu v objektech určených pro výrobu a zpracování výbušnin, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 15/1995 Sb., o oprávnění k hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, jakož i k projektování objektů a zařízení, které jsou součástí těchto činností, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 99/1995 Sb., o skladování výbušnin, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 202/1995 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při obsluze a práci na elektrických zařízeních při hornické činnosti a při činnosti prováděné hornickým způsobem
- vyhláška č. 55/1996 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při činnosti prováděné hornickým způsobem v podzemí, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 52/1997 Sb., kterou se stanoví požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při likvidaci hlavních důlních děl, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 35/1998 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu důlní dráhy hnědouhelného lomu, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška ČBÚ č. 239/1998 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při těžbě a úpravě ropy a zemního plynu a při vrtných a geofyzikálních pracích a o změně některých předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška ČBÚ č. 447/2001 Sb., o báňské záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 71/2002 Sb., o zdolávání havárií v dolech a při těžbě ropy a zemního plynu
- vyhláška č. 72/2002 Sb., o důlní degazaci

Příloha B2.2

- vyhláška č. 74/2002 Sb., o vyhrazených elektrických zařízeních
- vyhláška č. 75/2002 Sb., o bezpečnosti provozu elektrických technických zařízení používaných při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 392/2003 Sb., o bezpečnosti provozu technických zařízení a o požadavcích na vyhrazená technická zařízení tlaková, zdvihací a plynová při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 415/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při svislé dopravě a chůzi, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 659/2004 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu v dolech s nebezpečím důlních otřesů, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 298/2005 Sb., o požadavcích na odbornou kvalifikaci a odbornou způsobilost při hornické činnosti nebo činnosti prováděné hornickým způsobem a o změně některých právních předpisů, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 49/2008 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečného stavu podzemních objektů, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 428/2009 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o nakládání s těžebním odpadem
- vyhláška č. 429/2009 Sb., o stanovení náležitostí plánu pro nakládání s těžebním odpadem včetně hodnocení jeho vlastností a některých dalších podrobností k provedení zákona o nakládání s těžebním odpadem

B. Ochrana zdraví při práci

Veřejným zdravím se podle českého právního řádu rozumí zdravotní stav obyvatelstva, který je určován souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobem života. Z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je nutno se zaměřit zejména na pracovní podmínky.

Právní úpravu v tomto smyslu obsahuje zejména zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Z hlediska hygieny práce ovlivňují podle zákona pracovní podmínky zejména hluk, vibrace a neionizující záření. V zájmu zabezpečit maximální ochranu zaměstnanců před negativními vlivy byly zavedeny čtyři kategorie prací podle míry výskytu faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců, zákonem byla zároveň upravena problematika rizikových prací.

Ministerstvo zdravotnictví

Státní správu v ochraně veřejného zdraví vykonávají orgány veřejného zdraví. Jsou jimi Ministerstvo zdravotnictví a krajské a okresní hygienici.

Ministerstvo zdravotnictví řídí výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví, řídí a kontroluje krajské a v jistém rozsahu i okresní hygieniky, zpracovává návrhy právních předpisů týkajících se ochrany zdraví při práci a zajišťuje mezinárodní spolupráci v oboru své působnosti. Na Ministerstvu zdravotnictví byla zřízena funkce hlavního hygienika, kterého jmenuje a odvolává vláda ČR. Působnost Ministerstva zdravotnictví je vymezena v § 80 zákona č. 258/2000 Sb.

Krajské hygieniky jmenuje a odvolává ministr zdravotnictví. Krajský hygienik zejména řídí a kontroluje okresní hygieniky, rozhoduje o opravných opatřeních proti jejich rozhodnutím a nařizuje mimořádná opatření, pokud si to ochrana veřejného zdraví vyžádá. Působnost krajského hygienika stanoví § 81 zákona

Okresní hygienici jsou zvláštními orgány okresních úřadů, jejichž přednostové je jmenují. Okresní hygienik zejména vykonává státní zdravotní dozor nad dodržováním právních předpisů v oblasti veřejného zdraví, zařazuje na návrh zaměstnavatele práce do kategorií, stanovuje rizikové práce a provádí hodnocení zdravotních rizik při práci, prověřuje zabezpečení pracovnělékařských služeb zaměstnavatelem atd. Působnost okresního hygienika stanoví § 82 zákona.

Příloha B2.2

K výkonu speciálních úkolů k ochraně veřejného zdraví byly zřízeny hygienické stanice. Stanice, jakožto zařízení ochrany veřejného zdraví, připravují podklady pro rozhodování orgánů veřejného zdraví a za tím účelem mají jejich zaměstnanci řadu oprávnění, umožňujících nezbytné informace získat a zpracovat. Působnost zaměstnanců zařízení ochrany veřejného zdraví je vymezena v § 87 zákona.

Orgán ochrany veřejného zdraví může uložit za porušení předpisů o ochraně zdraví při práci pokutu až do výše 3 000 000 Kč.

Mezi orgány ochrany veřejného zdraví zákon řadí i Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra. Ministerstvu zdravotnictví zákon ukládá usměrňovat výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví, prováděný oběma ministerstvy. Ta vykonávají s tím související úkoly v ozbrojených silách a v ozbrojených bezpečnostních sborech včetně Bezpečnostní informační služby, kde výkon státní správy provádí Ministerstvo vnitra. Výjimku tvoří Vězeňská služba ČR, která do působnosti těchto ministerstev v této oblasti nespadá.

Problematiku ochrany veřejného zdraví upravují zejména tyto právní předpisy:

- zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
- zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách
- zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
- zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon
- zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů
- zákon č. 356/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů
- zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Příloha B2.2

- nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci
- NV č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací
- NV č. 291/2015 Sb., o ochraně zdraví před neionizujícím zářením
- NV č. 276/2015 Sb., o stanovení výše náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění odpovídající vzniklé újmě způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, způsobu určování výše náhrady v jednotlivých případech a postupech při vydávání lékařského posudku včetně jeho náležitostí ve vztahu k posuzované činnosti (nařízení vlády o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání)
- vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli
- vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích)
- vyhláška č. 394/2006 Sb., kterou se stanoví práce s ojedinělou a krátkodobou expozicí azbestu a postup při určení ojedinělé a krátkodobé expozice těchto prací
- vyhláška č. 104/2012 Sb., o stanovení bližších požadavků na postup při posuzování a uznávání nemocí z povolání a okruh osob, kterým se předává lékařský posudek o nemoci z povolání, podmínky, za nichž nemoc nelze nadále uznat za nemoc z povolání, a náležitosti lékařského posudku (vyhláška o posuzování nemocí z povolání)
- vyhláška č. 79/2013 Sb. o provedení některých ustanovení zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, (vyhláška o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče).

C. Mezinárodní spolupráce v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Problematiku BOZP z pohledu mezinárodní spolupráce je možno nahlížet z dvojího hlediska. Z hlediska globálně mezinárodního a z hlediska mezinárodní ekonomické integrace. V prvním případě jde zejména o Mezinárodní organizaci práce, ve druhém o Evropskou unii.

Bezpečnost práce jako nedílná součást pracovněprávních vztahů byla a nadále je předmětem pozornosti mezinárodní organizace, která se na tripartitním základě zabývá vztahy mezi zaměstnavateli, zaměstnanci a státem. Jde o Mezinárodní organizaci práce, která byla založena v roce 1919, jejímž sídlem je Ženeva a již je Česká republika, v době jejího ustavení Československo, zakládajícím členem.

Česká republika ratifikovala 16 úmluv sjednaných v rámci této organizace zaměřených na problematiku bezpečnosti práce. Jejich seznam je uveden níže. V roce 2012 se Česká republika stala členem dvou úmluv, majících úzký vztah k bezpečnosti práce. Jsou jimi Úmluva č. 81, o inspekci práce v průmyslu a obchodě, která byla sjednána v roce 1947 a která v platnost vstoupila v roce 1950 a Úmluva č. 129, o inspekci práce v zemědělství, sjednaná v roce 1969, která vstoupila v platnost v roce 1972. Obě ujednání shodně ukládají svým členským státům, aby každoročně zpracovávaly výroční zprávy o jejich plnění ve stanovené, dosti podrobné struktuře. Členské státy musí sdělovat zejména

- právní předpisy, které se týkají činnosti inspekčních orgánů,
- personální obsazení inspekčních orgánů,
- statistické údaje o pracovištích podléhajících inspekci a počtu pracovníků v nich zaměstnaných,
- statistické údaje o inspekčních prohlídkách,
- statistické údaje o zjištěných porušeních a uložených trestech,
- statistické údaje o pracovních úrazech,
- statistické údaje o nemocech z povolání.

Obě úmluvy nicméně předpokládají, že členské státy úmluv mají jediný ústřední orgán pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Vzhledem k tomu, že tomu tak v České republice není a bylo nutno informovat o inspekční činnosti nejen z hlediska bezpečnosti práce, ale i z hlediska veřejného zdraví přičemž opomenout nelze ani problematiku těžby nerostných surovin, rozhodla vláda České republiky, že její poradní orgán, Rada vlády pro BOZP, bude jako

Příloha B2.2

reprezentant České republiky organizovat zpracování výroční zpráv o plnění těchto úmluv podle stanovené osnovy. Zprávy, které připravuje redakční skupina Rady vlády, složená zejména z dotčených resortů a organizací, ve vztahu k vládě garantuje a podepisuje předseda Rady, ministr práce a sociálních věcí. Tento přístup byl Mezinárodním úřadem práce akceptován.

Česká republika je vázána těmito úmluvami Mezinárodní organizace práce, zaměřenými na bezpečnost a ochranu zdraví při práci:

Úmluva MOP	Název úmluvy	Zákon
13	Úmluva o používání běloby v natěračství	74/1924 Sb.
27	Úmluva o označování váhy na velkých břemenech dopravovaných na lodích	194/1934 Sb.
77	Úmluva o lékařském vyšetření způsobilosti dětí a mladistvých k zaměstnání v průmyslu	23/1981 Sb.
78	Úmluva o lékařském vyšetření způsobilosti dětí a mladistvých k zaměstnání neprůmyslovými pracemi	24/1981 Sb.
81	Úmluva o inspekci práce v průmyslu a obchodě	19/2012 Sb. m. s.
111	Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání)	465/1990 Sb.
115	Úmluva o ochraně pracovníků před ionizujícím zářením	465/1990
120	Úmluva o hygieně v obchodě a kancelářích	403/1991
129	Úmluva o inspekci práce v zemědělství	20/2012 Sb. m. s.
148	Úmluva o ochraně pracovníků proti nebezpečím z povolání způsobeným znečištěním vzduchu, hlukem a vibracemi na pracovištích	444/1991 Sb.
155	Úmluva o bezpečnosti a zdraví pracovníků a o pracovním prostředí	20/1989 Sb.
161	Úmluva o závodních zdravotnických službách	145/1988 Sb.
164	Úmluva o ochraně zdraví a lékařské péči pro námořníky	445/1991 Sb.
167	Úmluva o bezpečnosti a ochraně zdraví ve stavebnictví	433/1991 Sb.
176	Úmluva týkající se bezpečnosti zdraví při práci v dolech	111/2001 Sb. m. s.
187	Úmluva o podpůrném rámci pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci	106/2009 Sb. m. s.

Sb. m. s. = Sbírka mezinárodních smluv

Z přehledu je zřejmé, že se gesce při zajišťování vnitrostátního plnění těchto smluv dělí zejména mezi Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo zdravotnictví.

Druhou rovinou, na níž Česká republika vyvíjí mezinárodní spolupráci, jsou aktivity realizované v rámci Evropské unie. Unie, vědoma si důležitosti bezpečnosti a ochrany

Příloha B2.2

zdraví při práci, přijala řadu předpisů, upravujících tuto problematiku a Česká republika je při vstupu do EU transponovala do svého právního řádu.

Vedle toho v rámci EU působí Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (OSHA), jejímž sídlem je Bilbao a která se zabývá zejména osvětovou a vzdělávací činností, distribucí informačních a studijních materiálů, propagačních předmětů apod.

Mechanismem, kterým se tato činnost hlavně realizuje, je informační síť EU o BOZP, nazvaná Focal Point. Cílem této sítě, na níž participují všechny členské státy unie, je kromě distribuce materiálů agentury, vydávaných v národních jazycích EU, i podpora výměny informací mezi nimi.

Činnost této informační sítě zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, které tak činí prostřednictvím národní sítě Focal Point a na samostatné webové adrese, kde je možno užitečné informace o dění v evropském měřítku i v České republice nalézt. Ke skutečně široké distribuci informací a materiálů z EU přispívá i skutečnost, že v návaznosti na tyto iniciativy pořádá Ministerstvo práce a sociálních věcí konference, semináře či workshopy, organizuje své stánky na mezinárodních výstavách a veletrzích v Brně, Českých Budějovicích a v Praze atd. Úzce přitom spolupracuje s Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v. v. i.

Směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989, o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci upravuje mimo jiné statistická šetření v oblasti bezpečnosti při práci a ochrany veřejného zdraví. Závazky z toho plynoucí byly následně rozšířeny i na ostatní členské státy, které vstoupily do EU po roce 2004 (Council resolution 2002/C161/01). Cílem je harmonizace národních statistik pracovních úrazů a nemocí z povolání pro získání srovnatelných dat a následně možnost hodnotit účinnost legislativy přijímané EU za účelem snížení výskytu pracovní úrazovosti a nemocí z povolání. V oblasti bezpečnosti práce se jedná o statistické výkaznictví ESAW (European Statistics on Accident at Work). U nemocí z povolání je to statistické výkaznictví EODS (European Occupational Diseases Statistics). V České republice zastřešuje výše uvedená výkaznictví Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem zdravotnictví, Státním úřadem inspekce práce (příprava údajů pro ESAW) a Státním zdravotním ústavem (příprava údajů pro EODS). Požadované statistické údaje obou výkaznictví jsou každoročně předávány Eurostatu.